

ще на зрялост. „Незрелите“ личности (типичен пример са тийнейджърите) са силно ориентирани към приемане и одобрение от връстниците и стремежът им към себеутвърждаване се реализира в повишен интерес към постигането на желан висок статус в групата; тъкмо това приемане и одобрение от връстниците е и основния фактор за постигането на благополучие в тази възраст.

„Зрелите“ и високо развити личности са отдадени на сериозно жизнено дело, относително автономни са от мнението и оценката на околните и благополучието им се определя в по-голяма степен от собствената им самооценка, която се основава върху реалните им успехи и стойности постижения.

Може да се издигне много правдоподобната хипотеза (и си струва тя да бъде емпирично проверена), че когато двете посоки на себеутвърждаване са в единство и в смислово равновесие, **тъкмо в тези случаи субектът преживява най-високо и пълноценно психично благополучие.** Считаме, че именно балансът на двете посоки и нива на себеутвърждаване е една от основните характеристики на зрялата и „здравата личност“ (разбирана по С. Джуард, К. Роджърс, Е. Маслоу), а защо не и на щастливата личност. Ако себеутвърждаването при някои личности се осъществява предимно или само в едната посока, то тогава навярно придобива его-защитен характер и се превръща в компенсаторна стратегия на поведението и на осмислянето на живота.

Целенасоченото изследване и опознаването на феномена себеутвърждаване може да даде нови възможности за практическото му приложение във възпитателната практика: като подкрепяме, насочваме и дори ръководим процеса на себеутвърждаване, можем да съдействаме за постигането на психично благополучие у младите хора и да подпомагаме по-успешното изграждане на тяхната психосоциална идентичност.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Байчинска, Кр.** (1996). Ценностните приоритети в прехода към демократично общество в България в кроскултурна перспектива. – *Българско списание по психология*, № 1, 20–40.
2. **Байчинска, Кр., М. Бакрачева, С. Савова** (2009). Статуси на психосоциална и национална идентичност, ценности и психично благополучие в юношеска възраст. С., Акад. изд. „Проф. М. Дринов“.
3. **Благополучието** (2011). Сборник, под ред. на Д. Левтерова и др. Пловдив, Универс. изд. „Паисий Хилендарски“.
4. **Василев, В.** (2013). Самоутвърждаването като универсален теоретичен конструкт в съвременната психология. – *Психологични изследвания*, кн. 1, 5–15.
5. **Василев, В., Б. Василев** (2011). Психичното благополучие – планове и аспекти, теории и емпирични данни. – Благополучието. Пловдив, Унив. изд. „Паисий Хилендарски“ (ред. Д. Левтерова), 49–67.
6. **Калчев, Пл.** (1996). Субективно благополучие и взаимоотношения с родители и връстници през преходната възраст. – *Българско списание по психология*, № 3, 52–68.
7. **Митева, Д.** (2009). Личностни и социално-психологични ресурси за психологично благополучие в юношеството. – Автореферат на дисертация ... „доктор“. Варна.
8. **Стефанова (Бакрачева), М.** (2003). Статуси на психосоциална идентичност и субективно психично благополучие в юношеска възраст. – Автореферат на дисертация ... „доктор“. С., БАН.
9. **Харламенкова, Н. Е.** (2007). Самоутвърждение на подростка. М., Изд-во ИП РАН.
10. **Ryff, C. D. & L. M. Keyes** (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 719–727.
11. **Sherman, D. K., & Cohen, G. L.** (2006). The psychology of self-defense: Self-affirmation theory. In M. P. Zanna (Ed.) *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 38, pp. 183–242). San Diego, CA: Academic Press.
12. **Steele, C. M.** (1988). The psychology of self-affirmation: Sustaining the integrity of the self. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology*. Vol. 21, p. 261–302. San Diego, CA: Academic Press.

REFERENCES

1. **Baychinska, Kr.** (1996). Tsennostnite prioriteti v prehoda kum demokraticno obshtestvo v Bulgaria v kroskulturnata perspektiva. [Value priorities in the passage to democratic society in Bulgaria in cross-cultural perspective]. *Psychological Research*, No 1, 20-40 (in Bulgarian).
2. **Baychinska, Kr., M. Bakracheva, S. Savova** (2009). Statusi na psihosotsialna i natsionalna identichnost, tsennosti i blagopoluchie v iunosheska vuzrast. [Statuses of psychosocial and national identity, values and psychological well-being in teen age. S., Acad. publ. "Prof. M. Drinov" ISBN 978-954-322-256-8 (in Bulgarian).
3. **Blagopoluchieto** [The well-being] Collection, editor D. Levterova and others, Plovdiv, Uni. publ. "Paisii Hilendarski" ISBN 978-954-423-749-3 (in Bulgarian).
4. **Vasilev, V.** (2013) Samoutvurdavaneto kato universalen teoretichen konstrukt v suvremenata psihologiya. [Self-affirmation as a universal theoretical construct in modern psychology. – Psychological research, No 1, 5-15 ISSN 1311-4700 (in Bulgarian).
5. **Vasilev, V., B. Vasilev** (2011). Psihichното blagopoluchie – planove i aspekti, teorii i empirichni danni. [Psychological well-being – plans and aspects, theories and empirical data]. Well-being, Plovdiv, Uni. publ. "Paisii Hilendarski" (editor D. Levterova), 49-67 ISBN 978-954-423-749-3 (in Bulgarian).
6. **Kalchev, Pl.** (1996). Subektivnoto blagopoluchie i vzaimootnosheniyata s roditeli i vrustnici prez prehodnata vuzrast. [Subjective well-being and relationships with parents and peers throughout the transitional age]. *Psychological Research*, No 3, 52-68 (in Bulgarian).
7. **Miteva, D.** (2009). Lichnostni i socialnopsihologichni resursi za psihologichno blagopoluchie v iunoshestvoto. [Personal and social-psychological resources for psychological well-being in the teen age. – Autoreferate, Varna (in Bulgarian).
8. **Stefanova (Bakracheva), M.** (2003). Statusi na psihosotsialna identichnost i subektivno blagopoluchie v iunosheska vuzrast. [Statuses of psychosocial identity and subjective well-being in teen age. Autoreferate. S., BAS (in Bulgarian).
9. **Harlamenkova, N. E.** (2007). Samoutverjdenie podrostka. [Self-affirmation of the teenager]. M., Publ. IP RAN ISBN 978-5-9270-0124-8 (in Russian).
10. **Ryff, C. D. & L. M. Keyes** (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 719-727.
11. **Sherman, D. K., & Cohen, G. L.** (2006). The psychology of self-defense: Self-affirmation theory. In M. P. Zanna (Ed.) *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 38, pp. 183-242). San Diego, CA: Academic Press.
12. **Steele, C. M.** (1988). The psychology of self-affirmation: Sustaining the integrity of the self. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology*. Vol. 21, p. 261-302. San Diego, CA: Academic Press.

Professor Veselin Vasilev, Doctor of psychological science,

University of Plovdiv "Paisii Hilendarski",
e-mail: veselin_vasilev@abv.bg